עין משפט נר מצוה

רש"י א כ ג מיי' פ"ב מהלכות מאכלות אסורות הל' יד טור עז טוש"ע י"ד סי' סד סעיף ד:
רש"י ד ה ו מיי' שם הלכה ח ופיין כהשגות ומ"מ טוש"ע שם סעיף טז:

מסורת הש"ס

רבינו גרשום

קישות שהחליע באביה. כלומר במחובר (כלומר) כל זמן שהוא עומד על האילן אסור דאמרי' מן הארץ שרץ לקישות: שבבלופין. מיני קיטניה: מאי לאו אידי ואידי בפירא. הא דאיתלע באביה אמרי' מפירא גבלא ומקום רביתא היא: ולא קשיא. הא דאיתלע פירא גופיה מותר הא דאיתלע אילנא גופיה אסור: פירשה ומתה מהו. כלומר התולעת שבפירי פירשה ממקום רביתה ולא שרצה ומתה מהו מי אמרי' כיון דלא שרצה על הארץ מותרת או דלמא כיון שפירשה מקצתה אסור: לאויר העולם מהו. כלומר דלא שרצה על הארץ מותרת או דלמא כיון דפירשה אסור: פירשה לגג תמרה מהו. לא שרצה על הארץ אלא לפירי עצמה פירשה: לגג גרעינתה מהו ח). שרצה על הארץ: קוקאני. תולעי הראש: אתא שחיט ושריא ליה גרסי'. כלומר לבהמה שריא לדרגין לא שריא: את התיפושית. מין שרץ: ר' יוסי בן דורמסקית (אומר) לויתן דג שהור כו': אבלע לי. דכווריי:

הדרן עלך אלו טרפות

ח) גרסה בע"ל אי הוה כמו דשלה על האדרן אי לא.

דיקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי זיתים. מכאן מדקדק ר"ת ורבינו נתנאל וריב"א דאין הלכה כשמואל דאמר קישות שהתליעה באביה אסורה ובהלכות גדולות ובשאלתות [1]דרב אחאי פוסק כשמואל מדאמר רב פפא לעיל בפירקין (דף נח.) ש"מ מדרב הונא הא דאמר שמואל קישות שהתליעה באביה אסורה הני תמרי דכדא בתר תריסר ירחי שרי אע"פ שהש"ס עושה כאן דיוק מן הברייתא דלא כשמואל היינו לאסורה אבל לשמואל נמי יש לישב ולפרש דתולעת שבעיקרי זיתים היינו שבזיתים בעודן מחוברין בעיקרן ומיהו אפי' לשמואל אין לאסור אותן פולין שקורין פולי"ש בלע"ז ומימי שקורין שאווי"ש כשנמצאין בתוכן כגון יבחושין ובתחלת תולדות של יבחושין הקליפה משחרת מבחוץ וכשמסירין הקליפה נשארים היבחושין תחתיה אין לאוסרן ולא מתסרי משום השרץ השורץ על האדרן כל זמן שלא ריחשה וגם בקונטרס פי' לעיל גבי קישות שהתליעה באביה אסורה כיון דהלכה התולעת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע הויא כמהלכת על גבי קרקע:

קוקיאני אסירי. פי' הקונטרס תולעים שבכבד ושבריאה וקשיא לר"ת דלאידך ליתנא דשרי תקשי ליה מברייתא דנטמון דומת ונלתם תשקלו לרבות דרגים שבבהמה אע"ג דמינה קא גדלי אלא אומר ר"ת דבדגים אירי הכא והא דאמר כי ניים עיילי ליה באוסיא אשכחן בדגים כי האי גוונא כפ' המוכר את הספינה (כ"כ דף עג:) דאמר רבה בר בר חנה חזינא ההוא כווא דיתבה ועיילא ליה טינא באוסייה: **לרבות** דרגים שבבהמה. וא"ת ותיפוק ליה דאסירי מידי דהוה אשחוטו הבהמה ואלא כה דמות יונה דאסירא [1] משום דליתיה לא בפרסה ולא בפרסות ויש לומר דשאני עובר משום דמקרא דוכל בהמה אישתרי ולית ליה למשרי אלא היכא דאיכא פרסות דבקרא דוכל בהמה כתיב פרסה אבל דרגים שבבהמה נברלין מן הבשר עצמה והוה אמרינן דאשיבי כבשר ולא דמי לאותן מן הטחול ומן הכליות דהתם איכא תסרון ואסירי לקמן (סט.) מאותה שלמה ולא מתרה אבל הכא לא נחסר בשר:

הדרן עלך אלו טרפות

באביה אסורה משום [2]השרץ השורץ על הארץ לימא מסייע ליה דתני חדא על הארץ [3]להוציא את הזזין שבעדשים ואת היתושים שבכלים ותולעת שבתמרים ושבגרוגרות ותניא אידך כל השרץ השורץ על הארץ לרבות תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים מאי לאו אידי ואידי בפירא והא באביה והא שלא באביה לא אידי ואידי באביה ולא קשיא הא בפירא הא באילנא גופא דיקא נמי דקתני תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים ש"מ בעי רב יוסף פרשה ומתה מהו מקצתה מהו לאויר העולם מהו [2]תיקו בעי רב אשי לגג תמרה מהו לגג גרעינתה מהו מתמרה לתמרה מהו [2]תיקו אמר רב ששת בריה דרב אידי קוקיאני אסירי מאי טעמא מעלמא אתו מתקיף לה רב אשי אי מעלמא אתו לישתכחו דרך בית הריעי איכא דאמרי אמר רב שישא בריה דרב אידי קוקיאני שרו מאי טעמא מיניה גבלי אמר רב אשי פשיטא דאי מעלמא קא אתו לישתכחו דרך בית הריעי והלכתא [4]קוקיאני אסירי מ"ט מינם ניים ועיילי ליה באוסייה תולעים [5]דרני דבשרא אסירי [6]דכווריי שריין אמר לה רבינא לאימיה אבלע לי ואנא איכול א"ל רב משרשיא בריה דרב אחא לרבינא מאי שנא מהא דתניא [2]ואת נבלתם תשקצו לרבות את הדרנים שבבהמה א"ל הכי השתא בהמה בשחיטה הוא דמשתריא והני מדלא קא מהניא להו שחיטה באיסורייהו קיימן אבל דגים באסיפה בעלמא מישתרי והני כי קא גבלן בהיתרא קא גבלן ת"ר [3]הולך על גחון זה נחש כל לרבות השילשול ואת הדומה לשילשול על ארבע זה עקרב כל הולך לרבות את החיפושית ואת הדומה לחיפושית מרבה רגלים זה נדל עד כל לרבות את הדומה ואת הדומה לדומה תניא ר' יוסי בן דורמסקית אומר [6]לויתן דג טהור הוא שנאמר [4]גאוה אפיקי מגנים [5]תחתיו חדודי חרש אפיקי מגנים אלו קשקשים שבו תחתיו חדודי חרש אלו סנפירין שפורח בהן:

הדרן עלך אלו טרפות

באביה. בעודה ממוכרת שרץ האדרן היא ואסורה התולעת לאכול דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא ממוכרת בקרקע הוי כמהלכת על גבי קרקע אבל התליעה לאחר מכאן מותרת עד שתגלה לאויר: **להוציא וזין שבעדשים.** דמותרים דלאו על האדרן שורצין אלא בתוך העדשה: **וזין.** כולו"ם וכמין יתושין הן אלא שבעדשים זחין שמן: **כלים.** מין קטנים לידרל"ש בלע"ז: **ותניא אידך כל לרבות.** דאסירי: **כפירא.** שהתליעו תמרים עצמן: **והא באביה.** אסירי ומיעמא דשמואל: **אידי ואידי באביה.** כלומר הא דשרי נמי באביה דכל כמה דלא נפקא לאויר לאו שרץ האדרן היא ולא תסייעיה: **פירשה ומתה.** המתלעת לאחר תליעתה דשריא לדברי הכל פירשה מתוך הפרי לאדרן ולא ריחשה שמתה מיד בנפילתה: **מהו.** מי אמרי' כיון דלא הלכה לאו שורץ על האדרן הוא או דלמא לא בעינן שריצה. שורץ הייט רוחש ומתנענע: **מקצתה מהו.** מי הויא ככולה או דלמא בעינן כולה: **לאויר העולם.** פירשה מן הפרי תלוש לאויר וקודם שהגיע לאדרן קלטה בפיו לבולעה אם תימצי לומר פירשה ומתה מותרת משום דאינה ראויה לרחוש אבל היה דראויה לרחוש לא: **לגג תמרה מהו.** מתוכה פירשה לגגה מי אמרי' היינו רביתה או דלמא כשורץ על גבי דבר אחר דמי: **לגג גרעינתה מהו.** אם תמצי לומר לגג תמרה כדבר אחר הוא גג גרעינתה מהו. כל תולעים מגרעיני הפרי הן גדלים: **מתמרה לתמרה מהו.** ולא שרץ על גבה אלא מזו על זו מי אמרי' כיון דלאו היינו אמה שורץ קרינא ביה או דלמא אויר העולם בעינן. וכולהו בתלושין בעי להו: **קוקיאני.** תולעים שבכבד ושבריאה: **מעלמא אתו.** שנלעתן הבהמה עם האוכלים ותחלתן שרצו על האדרן: **מינה גבלי.** לשון גדלי. מן הבהמה עצמה הן גדלין ולאו שרץ האדרן הוא: **מינם ניים ועיילי ליה באוסייה.** כשהבהמה ישנה נכנסים בחוטמה ומשם לקנה ריאה וכבד הלכך לא משתכחי דרך בית הריעי: **דרני.** תולעים הנמצאים בין עור לבשר כשמפשיטין הבהמה ובלע"ז גרגיליי"ש: **אסירי.** וטעמא מפרש לקמיה: **דכווריי שרי.** וטעמא כדמפרש רבינא: **אבלע לי.** דכווריי בתוך הדגים תני אותם שלא אראה ואקוץ בם: **בשחיטה משתריא.** ואלו שנדלו בתוכה עד שלא נשחטה בא מאיסור אבר מן החי ושחיטה הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן. ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו מכל בהמה תאכלו נפקא לן לקמן [סט.] אבל [2]הכא באיסורייהו קיימי: **שילשול.** תולעת תרוכה כנחש הן והן הנמצאין בחשפה: **חפושים.** חיפשקרבו"ט: **גדל.** מאה רגלים קורין לו: **דג טהור הוא.** שהרי יש לו סנפיר וקשקשת כדמפרש: **אפיקי מגנים.** חוזק מגיניה: **אלו קשקשים.** הסגורים ומתומים בו בדוחק: **תחתיו חדודי חרש.** חידודים של חרשים: **אלו סנפירים.** שחדודים ומתחכין כחרטין ובהן הוא נוקע את המים בחוזן שלא יעכבוהו בפריחתו. פשטיה דקרא לשון [3]מורי תחתיו חדודי חרש במקומו והרורי שמש:

הדרן עלך אלו טרפות

מסורת הש"ס

1) ודלא ניחא הואיל דאיתקש לנחש דכתיב ליתן נחש בכרם טמא הוא קמ"ל דהוא איטור. ערוך ערך נח ה'), 2) ומזו לזו רש"ש, 3) ל"ל הני, 4) ני' רש"ל חורים, 5) [פרשת שמיני מי' פד ועי' תוס' פסחים קטו: ד"ה קפלא], 6) [לקמן סט.].

תורה אור השלם

1. וְכֹל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יא מא
2. וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ: ויקרא יא יא
3. כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מְרֻבֵּה רַגְלַיִם לְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכֵלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם: ויקרא יא מב
4. גַּאֲוָה אַפִּיקֵי מְגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צֹר: איוב מא ז
5. תַּחְתָּיו חֲדוּדֵי חָרֶשׁ יִרְפֹּד חֲרוּץ עֲלֵי טִיט: איוב מא כב

לעזי רש"י

כרגונ"ש [קרצונ"ש]. חרקים קטנים.
צידרא"ש [צידר"א]. אפונות.
גרביליי"ש [גרביליי"ש]. זחל זכוב הפוסים.
אישקרבו"ט. חיפושית.

מוסף רש"י

באביה. נאיניה, בעודה ממוכרת, אסורה. המולעת נאכלה, דכיון דמהלכת בתוך הקישות והקישות מתוכרות בקרקע, שורץ על האדרן קרינא ביה, אבל התליעה בתלש לאו שורץ הוא עד דעפיק מיניה ומהלך על גבי הקרקע (לעיל נח:).
הדרן עלך אלו טרפות

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com